

ti. Sen sijaan, että lehdet olisivat ”massojen puolella eliittejä vastaan”, ne ovat itse melkoisia määrittelyvallan käyttäjiä.

Populaarijulkisuus on yhteiskunnalliseen painoarvoonsa nähden yhä huomattavan alituttu alue. Saaren teoksessa vähäinen alan tutkimus on hyvin esillä. Samalla *Isku tajun-*

taan! muistuttaa Umberto Econ sanoista vuodelta 1985: ”Olipa kerran joukkoviestimiä – ne olivat pahanillisiä kuten tiedetään ja oli olemassa syyllinen. Sitten oli hyveellisiä ääniä, jotka syytivät niitä rikoksista.” Econ mukaan tämä tilanne on kadonnut, minkä vuoksi ”täytyy taas alkaa tutkia mitä tapahtuu”. Heikki

Saari haastaa paitsi toimittajat ja muut mediatoimijat pohtimaan etiikkaansa myös tutkijat katsomaan sitä, mitä on tekeillä. Kuten Brecht kehotti: Älköön lähdekö liikkeelle vanhoista hyvistä asioista, vaan tartuttakoon uusiin huonoihin asioihin!

Ystäviä, menestystä ja vaikutusvaltaa

ULLA VIERTOLA

Lääkäri ja kirjailija Stefan Einhorn tarttuu teoksessaan siihen ikuisuuskysymykseen, onko kiltteys positiivista vai negatiivista. Yleensä lapsen pitäisi olla kiltti, joten kiltteys on ainakin lapsellista. Jokainen, jolla on lapsia, tietää, että todellisuudessa lapset ovat harvoin kilttejä. Kiltteys on lapselle liian vaativaa. Lapsi ilmaisee tahtonsa röyhkeästi ja olettaa, että juuri hänen tarpeensa toteutetaan. Kiltteys on aikuinen ominaisuus, sillä se edellyttää ymmärrystä myös muiden ihmisten oikeuksista ja tarpeista.

Einhorn hämmästelee sitä, että sanoista ”kiltti” ja ”hyvä” on tullut negatiivisia ilmauksia. Vain vainajaa voidaan sanoa hyväksi ihmiseksi, ilman että sanoihin kätkeytyy ironiaa. Hyvyyden kärsimä inflaatio kiertää ajatukset väistämättä nykypäivän miehikuvaan pontevasta ja kelvollisesta ihmisestä. Tällainen ihminen on kiinnostunut vain omista tarpeistaan ja perustaa menestyksensä kilpailuun. Siinä kilpailussa ei tietenkään olla kilttejä, tuskin edes reiluja. Jos tosi-tv-ohjelmassa tahtoo olla voittaja ja saada paljon rahaa ja mainetta, ei kannata olla kiltti toisille

kilpailijoille. Hyvyys ei ole trendikästä, ja kiltit ovat entistä selvemmin täysiä luusereita.

Kirjassaan Einhorn ryhtyy tarkemmin määrittelemään kiltteyden olemusta. Hän nimeää kiltteyden pysyväksi kyvyksi ja tarpeeksi kantaa huolta toisista ihmisistä. Tämän määritelmän mukaan kiltteys ei enää olekaan vain lapselta odotettua sokeaa tottelevaisuutta, vaan hyvin yleinen aikuinen ominaisuus. Melkein kaikkihan me kannamme huolta jostakin toisesta ihmisestä, omista lapsistamme, puoliosasta, vanhemmista tai ystäväistä. Einhornin mukaan alistuminen ei ole kiltteyttä. Siis puhutaan kokonaan eri asiasta kuin se kiltteys, jota vaaditaan lapsilta. Lapsi on kiltti, kun hän alistuu vanhempiensa tahtoon ja kieltää omat tarpeensa. Toisaalta, ovatko vanhemmat kilttejä, kun he alistuvat tinkimään omasta vapudestaan ja pitävät huolta lapsesta? Pohjimmiltaan kiltteys sitenkin saattaa olla järkevää alistumista siihen, että toiset ihmiset tarpeineen ovat olemassa. Einhorn peräänkuuluttaa hyljeksityn kiltteyden asettamista tavoiteltavaksi arvoksi. Hän kannustaa harjoittamaan hyvyyttä sekä

Stefan Einhorn
Aidosti kiltti
Suom. Sirpa Kähkönen
Helsinki: Otava, 2007
205 s.

kykilön että yhteisön hyödyksi. Ajoittain teksti on kuin sellaisista vanhoista tutuista oppaista, jotka neuvovat, miten saadaan ystäviä, menestystä ja vaikutusvaltaa. Voisiko hyvyydestä tosiaan tulla uusi trendi, sitten kun ketään ei enää kiinnosta pyrkiä olemaan muita kuuluisampi tai varakkaampi tai rappaampi? Entä jos tosi-tv-idoli ei enää lööpeissä kertoisi tuoreimmasta avioerosta tai huumeiden käytöstään, vaan sen sijaan siitä, miten usein hän käy palvelutalossa katsomassa isoäitiään.

Kun Einhorn miettii ihmisen ainutlaatuisuutta koko eläinkunnassa, hän nimeää tuon ylivertauuden lähtökohdiksi suuren aivokapasiteetin ja työkalujen valmistamiseen kykenevät kädet. Ylivertauus tekee sitten ihmisestä mestarin ratkomaan eettisiä pulmia, joiden selvittämisen apuvälineitä ovat normit, säännöt ja lait. Tämä ihmisen

ylistys jotenkin takertuu ham-paisiin: miten me todella voi-simme tietää, millä tavalla jon-kin toisen lajin aivot hahmot-tavat elämää? Valaan tai norsun mielenmaailman monipuolisuus on meille ehkä ikuisesti tavoitta-maton, mutta yksi seikka on il-man muuta totta. Valaalla ei ole käsiä, se ei kykene rakentamaan ydinkärjellä varustettua ohjusta, eikä sen koskaan tarvitse miettiä sellaisen teon synnyttämiä eeti-tisiä kysymyksiä. Ehkä ihmisen tarve pohtia tekemistensä eetiik-kaa johtuu juuri siitä, että ky-kymme aiheuttaa laajamittais-ta pahaa on se ainoa seikka luo-makunnassa, joka todella tee-kee meistä ainutlaatuisia. Ihmi-sen mahtava tuhovoima saa hä-net pelkäämään itseään ja laati-maan sääntöjä siitä, miten olisi turvallista käyttäytyä. Vakuutte-lemme yhtenä, että kaikki ih-miset ovat samanarvoisia, että kaikilla on oikeus päättää omas-ta elämästään ja että heikkoja kohtaan on osoitettava solidaa-risuutta. Kuitenkin kaikki kyllä tietävät, että ihmiset eivät ole sa-manarvoisia eikä suurella osalla ihmiskunnasta ole juuri mitään oikeuksia päättää omasta elä-mästään, ja erityisesti nämä pii-lotetut tosinormit koskevat juu-ri kaikkein heikoimpia. Tämä etiikan kaksinaismoraali ehkä vaikuttaa myös kiltteyteen suh-tautumisen kaksijakoisuutena. Jos joku todella on aidosti kilt-ti, hänen omituinen taipumuk-sensa on käännettävä kielteisek-si, sillä karussa todellisuudessa hyvä voi olla olemassa enintään puheen tasolla.

Einhorn kuitenkin uskoo hy-vään ja on siinä tietysti perim-mältään oikeassa. Hänen käsi-tyksensä mukaan lähes kaikki

ihmiset haluavat toisilleen hyvää lähes kaikissa tilanteissa. Miksi hyvä ei sitten vaikuta laajemmin käytännössä? On totta, että ky-kenemme olemaan surmaamatta naapuria, joka käynnistää lehti-puhaltimen kuudelta aamulla ta-lomme nurkalla, mutta toisaal-ta miljoonat ihmiset ovat kuol-leet melko heppoisin perustein käydyissä sodissa. Einhorn vih-jaa, että hyvyys toimii parhaiten pienissä ympyröissä. Mahdolli-sesti tämä johtuu siitä, että hy-vyyteen panostamisen tuottama hyöty on paremmin ennakoita-vissa silloin, kun ihmiset tunte-vat toisensa. Vain hyvin harval-la on niin paljon Einhornin ni-meämää eettistä älyä, että hyvän tekemiseen saattaisi riittää voi-maa universaalilla tasolla. Sellai-sia ihmisiä on kuitenkin olemas-sa. Kun muistelee elämää taak-sepäin, jo koulussa he erottuivat toisista. Muut lapset vaistosivat heidän hyvyytensä, eikä heitä koskaan kiusattu, vaikka he oli-vat erilaisia. Aidosti kilttien ih-misten ympärillä on jotakin py-hää, kuin koko vartalon laajui-nen sädekehä, joka antaa heille erityisen ja arvostetun aseman jo lapsena. Einhorn puhuu osu-vasti ihmisistä, joilla on valoi-sa sielu. Aidosti kiltiksi synny-tään, mutta Einhorn pyrki kir-jassaan todistamaan, että kiltte-yyttä voi myös oppia ja että sen opetteleminen on kunkin hen-kilökohtaisen onnen ja menes-tyksen kannalta tärkeää ja hyö-dyllistä.

Ympäristö yleensä huomaa se-kä aidon että väärän kiltteyden. Einhorn puhuu hyvyydeksi naa-mioituneesta muutoksen pelosta ja itsetuhoisesta käyttäytymisestä, jotka usein lopulta johtavat pahoihin seurauksiin. Arkipäi-

vän kielenkäyttö puhuu kilttey-destä myös silloin, kun on ky-symys huonommuuden tuntee-seen perustuvasta alistumisesta. Kiltteyden varsinainen ongel-ma taitaakin olla se, että ilmai-sua käytetään väärissä yhteyksis-sä tarkoittamaan sellaista asen-netta, jossa ei ole mukana oike-aa hyvyyttä. Ehkä asia selkeni-si, jos otettaisiin reilusti käyt-töön sopivampia sanoja. Jos ai-dosti kilttejä tästä lähtien nimi-tettäisiin jalomielisiksi tai sydä-meltään valoisiksi, he erottuisi-ivat paremmin heikkoutensa tai omien ongelmiensä tähden lan-nistuvista.

Einhorn pitää luentoja kilt-teydestä. Hänen kirjansakin on pitkän luennon kaltainen, arki-elämän pienillä katkelmilla se-kä useiden nimekkäiden hen-kilöiden sanomisilla ja tekemi-sillä väritetty. Lopputulos on hiukan sekava, ja hämmennystä vielä lisäävät ne kiltteyteen liit-tyvät omat mielikuvat, joita lu-kijalla on. Teksti kirkastuu het-keksi, kun Einhorn muistuttaa siitä evoluutio-opin fundamen-taalisesta väärinymmärryksestä, jonka mukaan vain itsekkäät ja ärhäkästi kilpailevat yksilöt mene-estyvät olemassaolon taiste-lussa. Tästä löytää yhtymäkoh-tia nykypäivän uusiin ajatuksiin sosiaalisen pääoman merkityk-sestä, verkostoista ja yhteistyön voimasta. Lauma on aina enem-män kuin yksi, ja yhteisössä on yhteensä enemmän voimaa, tie-toja ja taitoja. Laumassa selviä-minen ja sen jäsenten hyväksyn-nän ansaitseminen vaativat kui-tenkin tiettyjä taipumuksia. On yleensä viisaampaa olla kiltti ja jalomielinen kuin röyhkeä ja hyökkäävä.